

Effectief omgaan met moeilijk verstaanbaar gedrag.

Een inspiratiesessie.

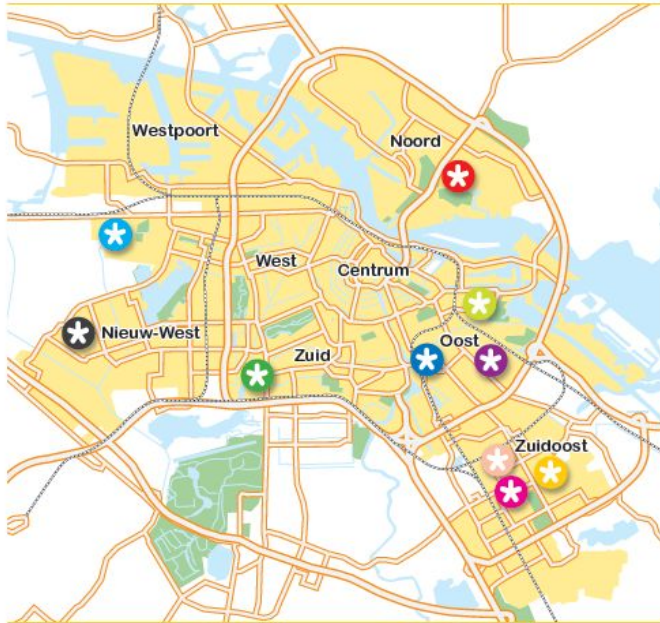

EXPERTISECENTRUM
ORION
SAMEN PASSEND

Wie zijn wij?

Scholen

Expertisecentrum Orion

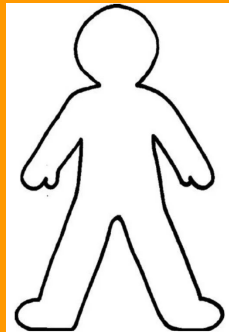
Expertise vanuit het speciaal onderwijs delen met het regulier onderwijs.

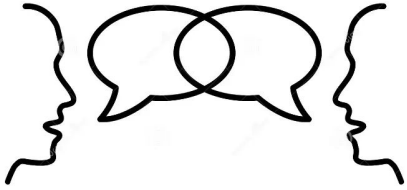
Wat komt vandaag aan de orde?

- A. Wanneer spreken we van moeilijk verstaanbaar gedrag?
- B. Mentale instelling leerkracht
- C. Basis op orde?
- D. Een trauma-sensitieve benadering
- E. Leerkracht-leerling relatie als basis
- F. Uitgaan van onderwijsbehoeften
- G. Factoren die van positieve invloed zijn nader bekeken

**Wanneer spreken we van moeilijk
verstaanbaar gedrag?**

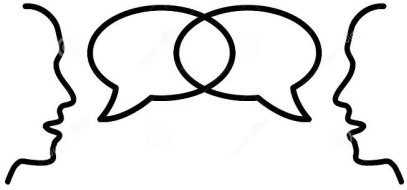

Waar hebben jullie te maken op school?

'Kinderen van de Hondsborg' 1998. Celine is geadopteerd door Nederlandse ouders. Heeft de eerste 9 maanden van haar leven in een kindertehuis in Chili gezeten waar zij verwaarloosd werd.

Reacties?

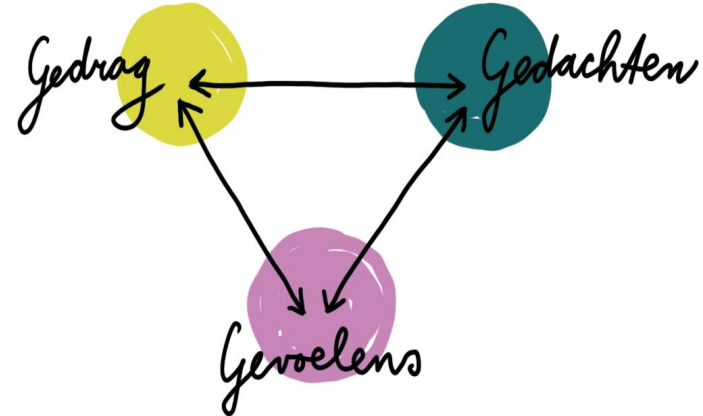
- Wat zie je?
- Wat roept het op?
- Wat valt op in de benadering van de professional?

Moeilijk verstaanbaar gedrag doet iets met je

- Frustratie vanwege verstoring van de onderwijssituatie
- Twijfel aan het eigen functioneren
- Verlies van lesplezier (Greene, Abidin, Kmetz, 1997)

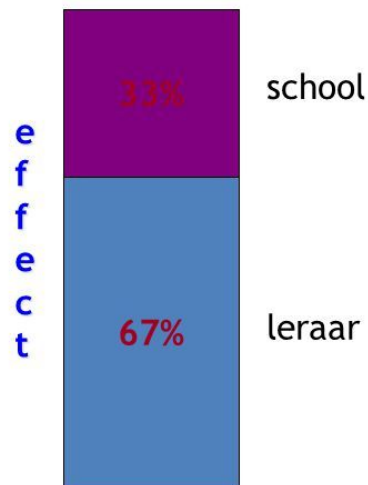
Leerkracht als krachtig instrument

Leraar doorslaggevend

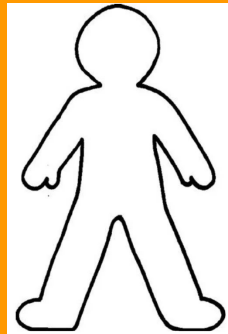
Het effect dat een school heeft op leerlingen wordt voor een deel bepaald door zaken die op schoolniveau geregeld kunnen worden: **33%**

Het grootste deel van het effect wordt bepaald door het vakmanschap van de leraar: **67%**

Bron: What Works in Schools, R.J. Marzano ASCD 2003

Mentale instelling leerkracht

Gedrag 'een probleem' of niet?

Wat je ziet
is meer
wat je denkt
dan wat je ziet

Oplossingsgerichte benadering

Een model van **Cauffman** (2010, 2014) dat zich consequent richt op de **krachtbronnen van de probleemhouder** en bouwt voort op wat er wel is.

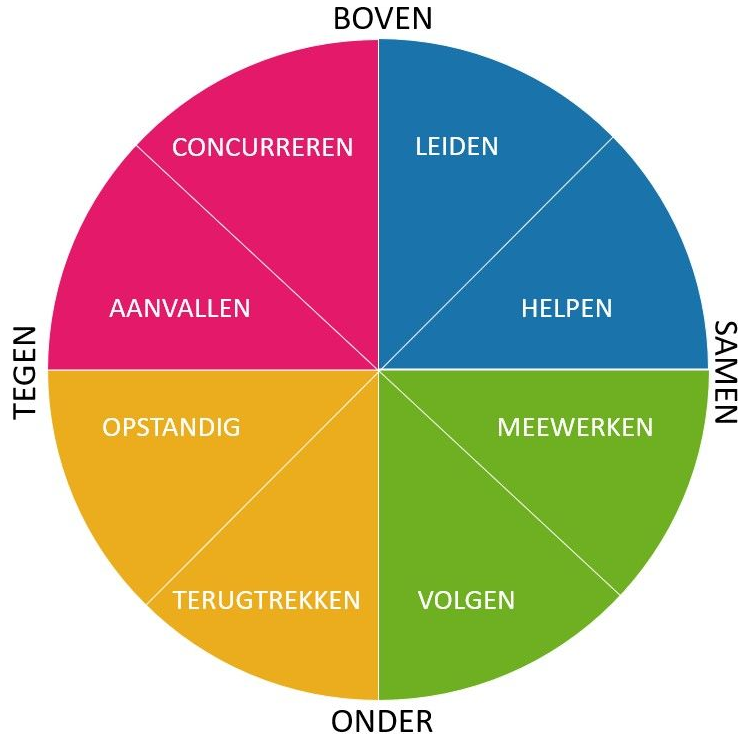
Oplossingsgericht perspectief

Probleemgericht	Oplossingsgericht
Verleden	Toekomst
Focus op wat er mis is	Focus op wat er al goed gaat
Op zoek naar de oorsprong (waarom?)	Oplossingen zoeken (hoe..)
Psychologische tekorten	Vaardigheden tekort
Probleem is er altijd	Uitzonderingen

Interactionele benadering

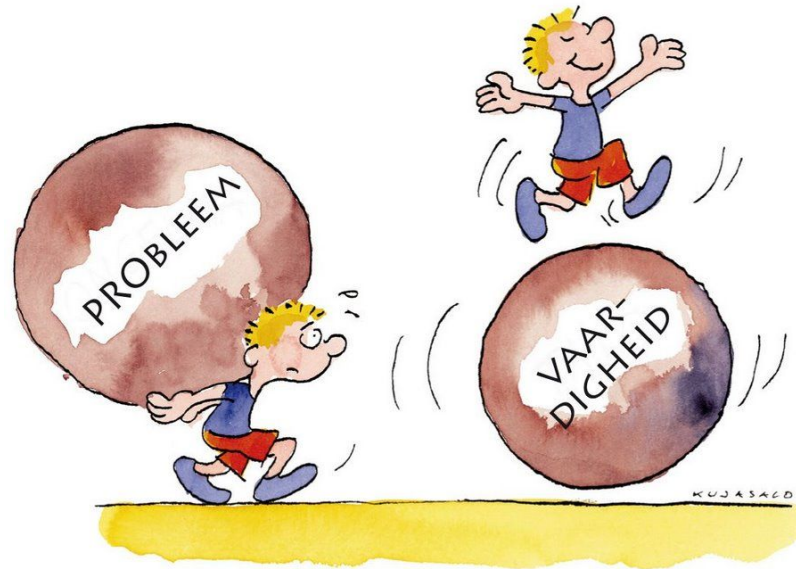

Gedrag wordt bepaald
in **interactie** met de
omgeving, in een
bepaald systeem.

(Van der Wolf en Beukering, 2011)

Tekort aan vaardigheden/skills

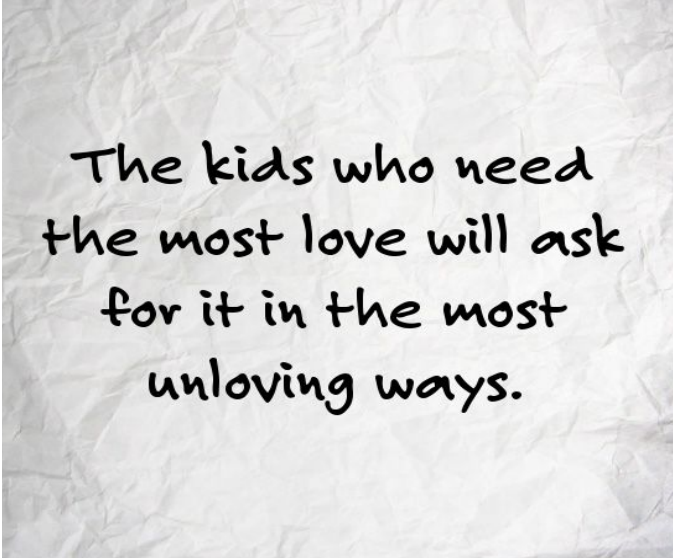
Wat heeft de lln (van jou) nodig om het ook te kunnen?

Samenvattend: grondhouding van de leerkracht is evident!

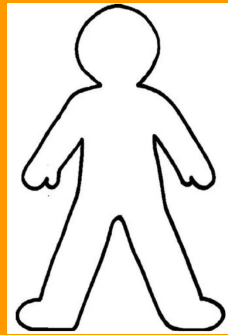

- Hoe flexibel ben je? Meebewegen helpt!!
- Sensitief-responsief
- Connect before correct
- Behandel de leerling met respect
- Gebruik verbindende communicatie (wees je bewust van het non-verbale)
- Professionele houding: wat kan ik anders doen? Wat heeft de leerling nodig?
- Geef aan wat jij nodig hebt!

The kids who need
the most love will ask
for it in the most
unloving ways.

Is de basis op orde?

Een sterke basis als voorwaarde!

Kwalitatief sterk onderwijs

Sterk integraal pedagogisch klimaat

- breedgedragen visie
- gedrag is een leerlijn
- afspraken op klas- en schoolniveau
- traumabril

Leerkracht als meest krachtige instrument

- leerkrachtvaardigheden
- didactiek
- klassenmanagement
- pedagogische tact

Zelfzorg is een voorwaarde

- vraag op tijd hulp! (IB/collega/extern)
- deel met het team (doe het samen!)
- structureel overleg IB/zorgcoördinator
- collegiale consultatie; gerichte feedback!
- beeldbegeleiding
- klassenconsultaties
- maak gebruik van de sterke punten van je collega's
- durf te vragen/open houding

Vragen om gerichte hulp geeft blijk van een professionele houding!

5 % van de lln heeft ernstig ordeverstorend en regelovertredend gedrag. Zij hebben een specifieke aanpak nodig

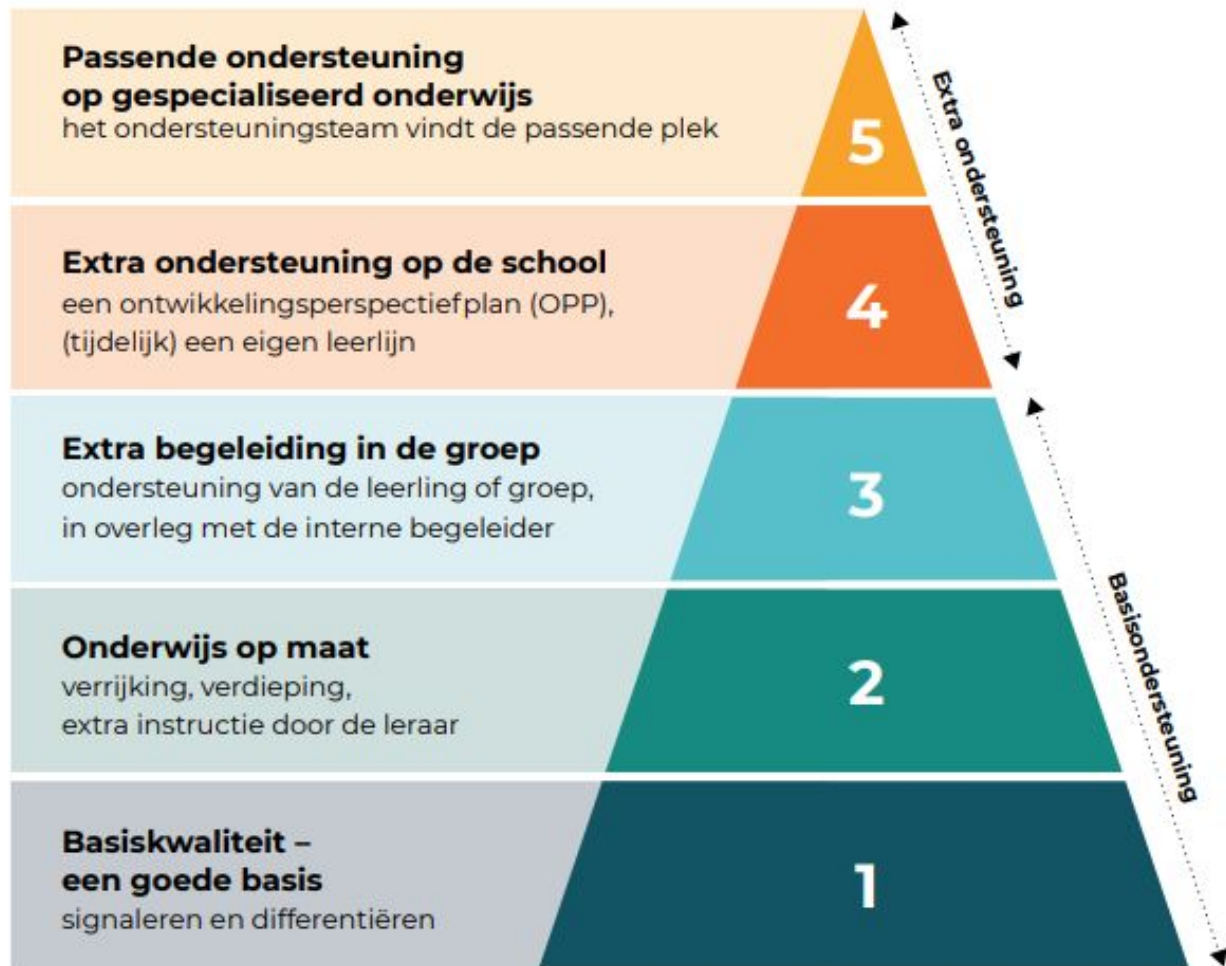
15 % van de lln heeft een intensieve aanpak nodig op school en thuis

80% van de lln hebben voldoende aan preventieve maatregelen en evt. een kortdurende aanpassing gericht op de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte

11 succesfactoren Marzano:

Robert Marzano voerde een meta-analyse uit op de onderwijsresearch van de laatste 35 jaar. Daarbij maakte hij gebruik van zowel Canadees en Amerikaans als Europees onderzoek

Piramide handelingsgericht werken (HGW)

Kind

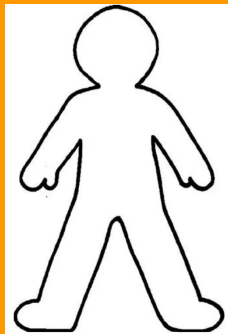
Pedagogische
driehoek

Ouders

School

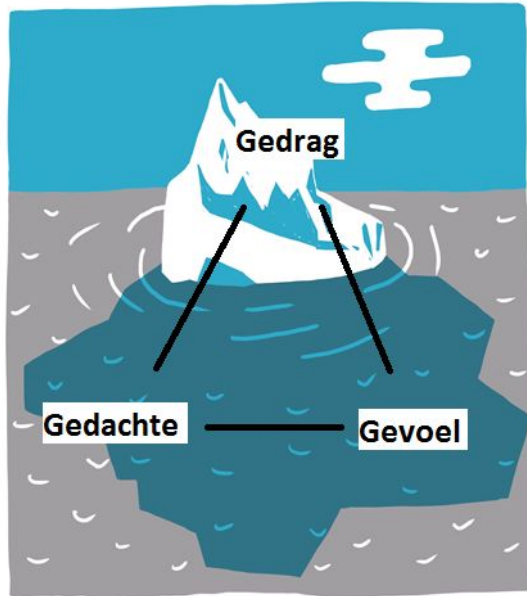

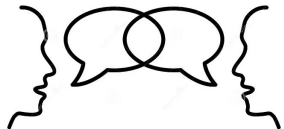
Een traumasensitieve benadering

Wat zit er onder het zichtbare gedrag?

Wat zit er onder de oppervlakte bij die ene lln;

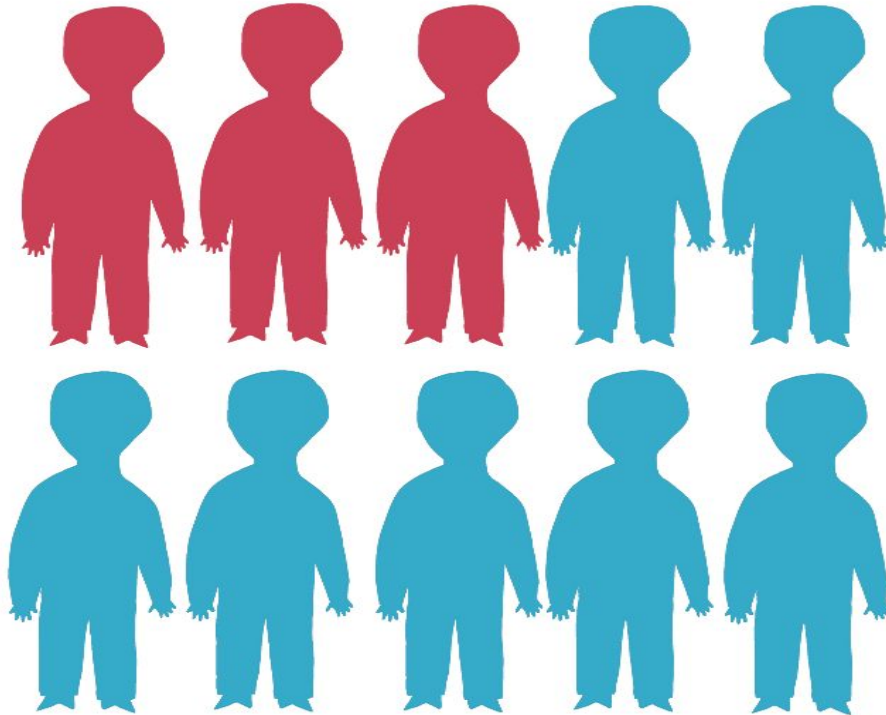

Wat weet je van je leerling?

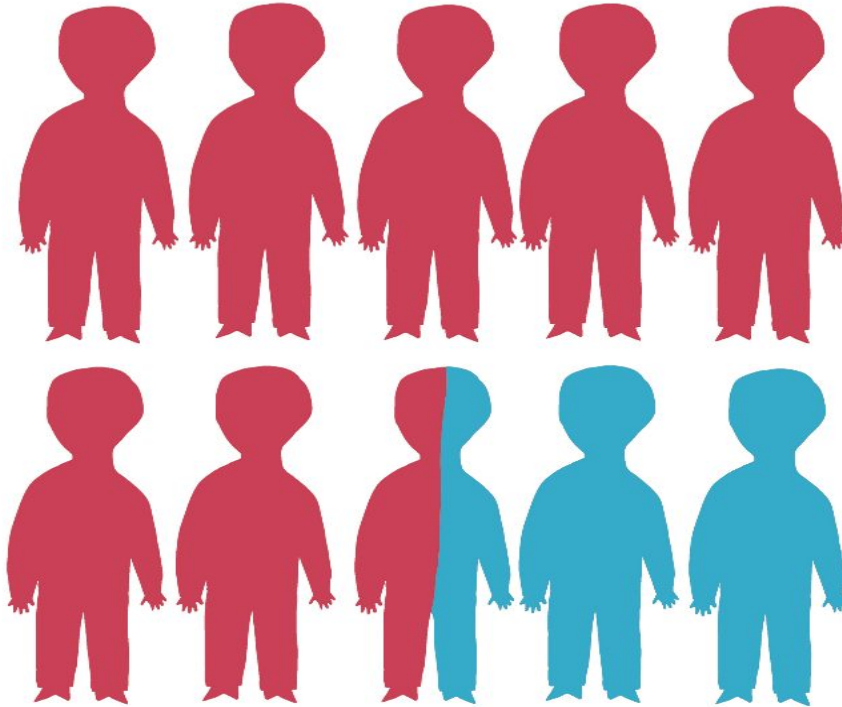
Hoe beïnvloed dit zijn gedrag?

Hoe speel jij hier op in?

*Negatieve jeugdervaringen bij leerlingen
in het regulier onderwijs*

*Negatieve jeugdervaringen bij leerlingen
in het speciaal onderwijs*

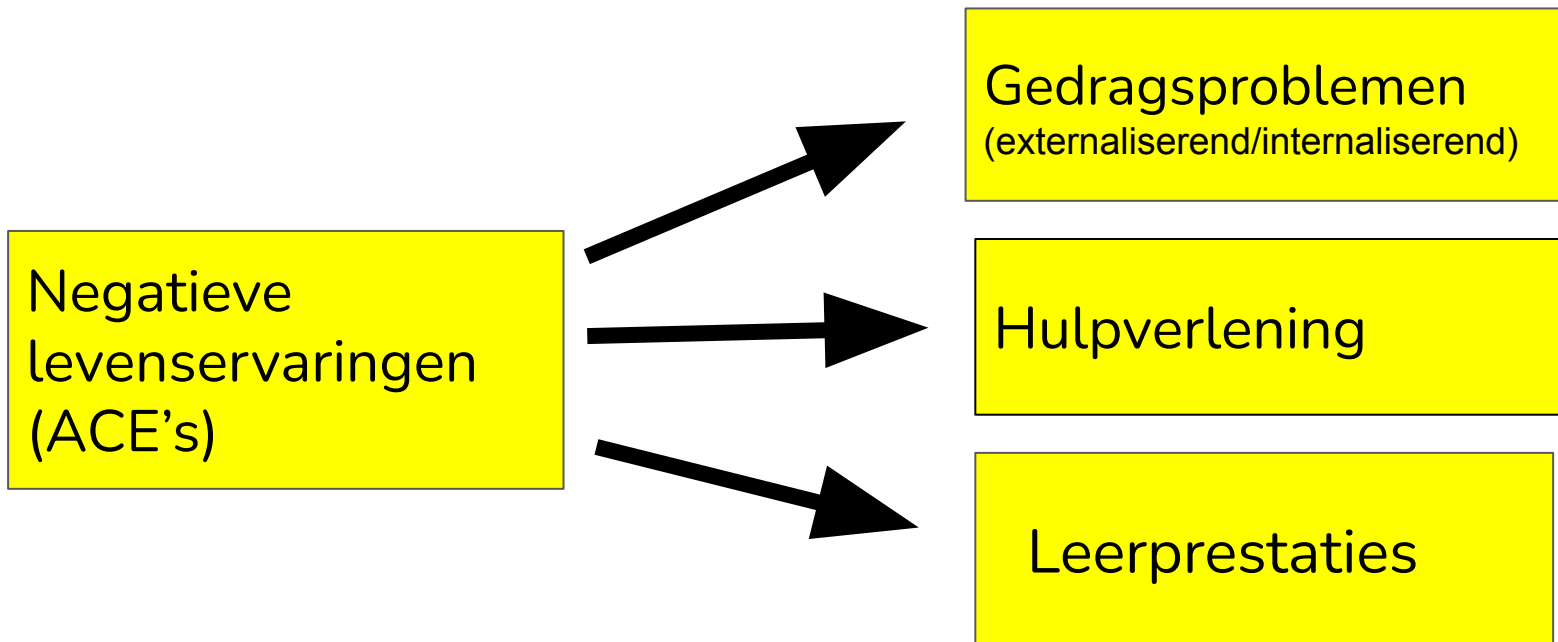
Trauma is vaak
het gevolg van
een optelsom
van stressoren

Verbanden

TOXISCHE STRESS

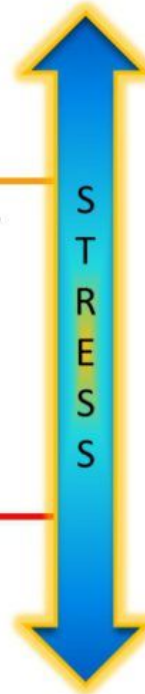
Window of tolerance

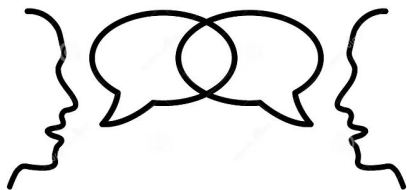
Hyper arousal
(fight, flight, active freeze)

Optimale arousal

Hypo arousal
(passive freeze, dissociatie)

In staat tot redeneren, leren, enz.

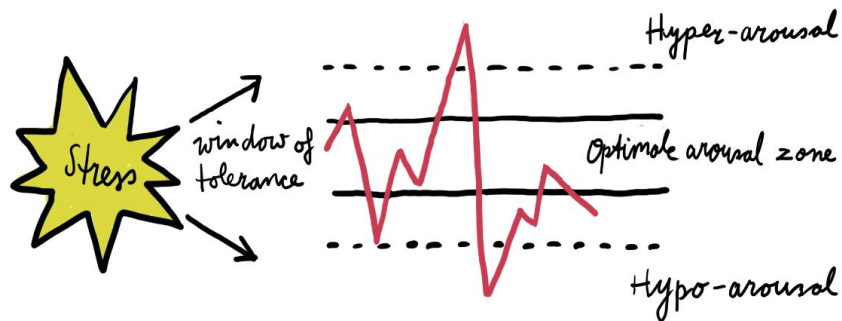

Trauma-bril

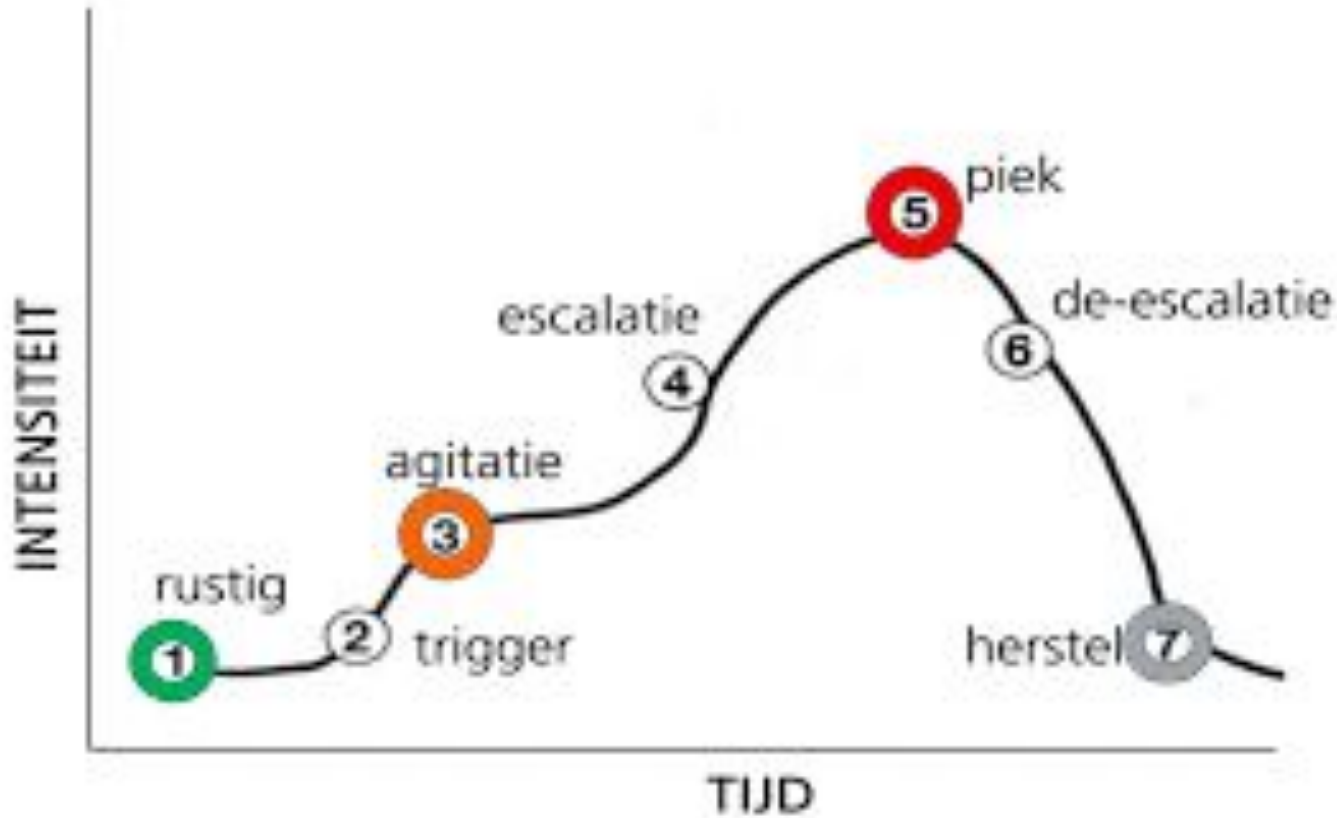

- Herken je dit?
- Wat doe je om de leerling weer 'binnen zijn raampje te krijgen?'

Focus op stress verminderen ipv verminderen probleemgedrag

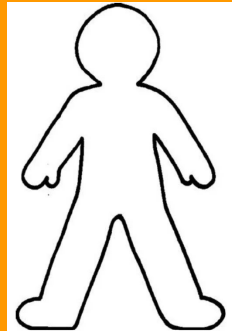

Triggers herkennen en de kans
hierop verkleinen

De leerkracht-leerling relatie als basis voor ontwikkeling

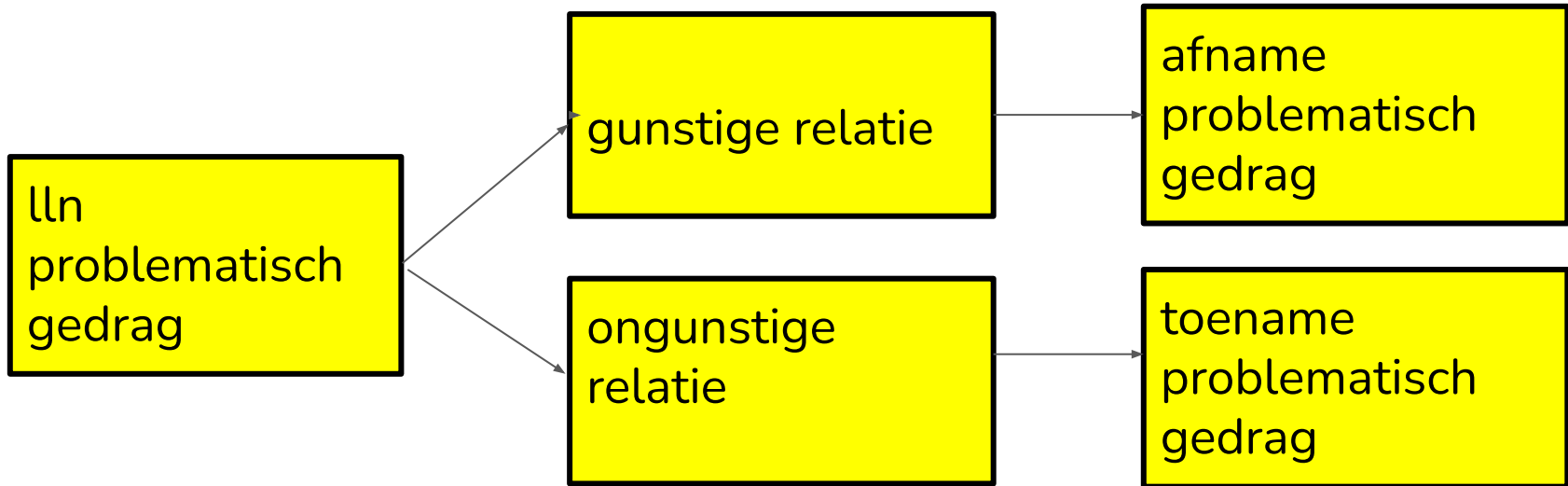

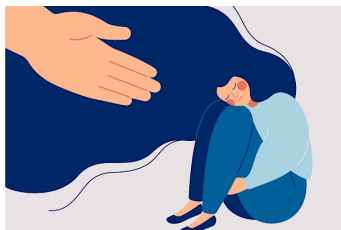
Relevantie LK-LLN relatie voor leerlingen

Relevantie LK-LLN relatie vooral relevant voor risico- en/of zorgleerlingen dubbel risico:

- Relaties zijn gemiddeld slechter:
afstandelijker, minder vertrouwen, minder veiligheid,
afhankelijker en/of meer conflict:
- Invloed van de relatie is groter: negatief (conflict), maar ook
positief (warmte/vertrouwen)

Zie Roorda, Koomen, Spilt, Thijs & Oort, 2014

LK-LLN relatie óók belangrijk voor leerkracht

Welbevinden

- Bron van motivatie, voldoening en zingeving
- Als het niet lukt bron van stress en kwetsbaarheid
- Reden om het leraarsvak te verlaten

Inzetten als tool (reflectief functioneren)

- Inzicht in relatie vergroten
- Verplaatsen in gedachten&gevoelens van de lln en van de lk
- Onbewuste interactiepatronen worden zichtbaar

Connect before correct!

- Maak kalm contact.
- Sluit aan op de gevoelens en gedachten die onder het gedrag liggen (denk aan de ijsberg, de koffer en de driehoek).
- Let op je non-verbale communicatie.
- Toon empathie en begrip.
- Zoek nabijheid (*plaats in de groep, hand op schouders*)
- Maak oogcontact

LK-LLN relaties vanuit gehechtheidsperspectief:

Gehechtheid is een speciale emotionele band, die:

- Een belangrijke context biedt voor het (leren) reguleren van emoties.

Twee belangrijke theorieën:

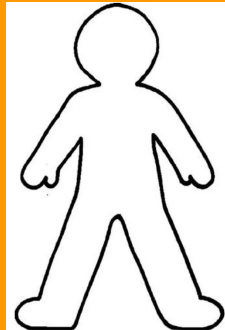
- Rol LK als veilige haven: LK-LLN relaties verschaffen emotionele veiligheid
- Rol LK als veilige basis: voor exploratie (sociaal en cognitief)

- Noteer voor jezelf 3 woorden die de relatie met die ene leerling beschrijven.

Uitgaan van onderwijsbehoeften

Onderwijs-/ondersteuningsbehoeften als uitgangspunt

Gedragsproblemen ontstaan of verergeren wanneer er een discrepantie is tussen wat de leerling nodig heeft en wat de leerling aangeboden krijgt.

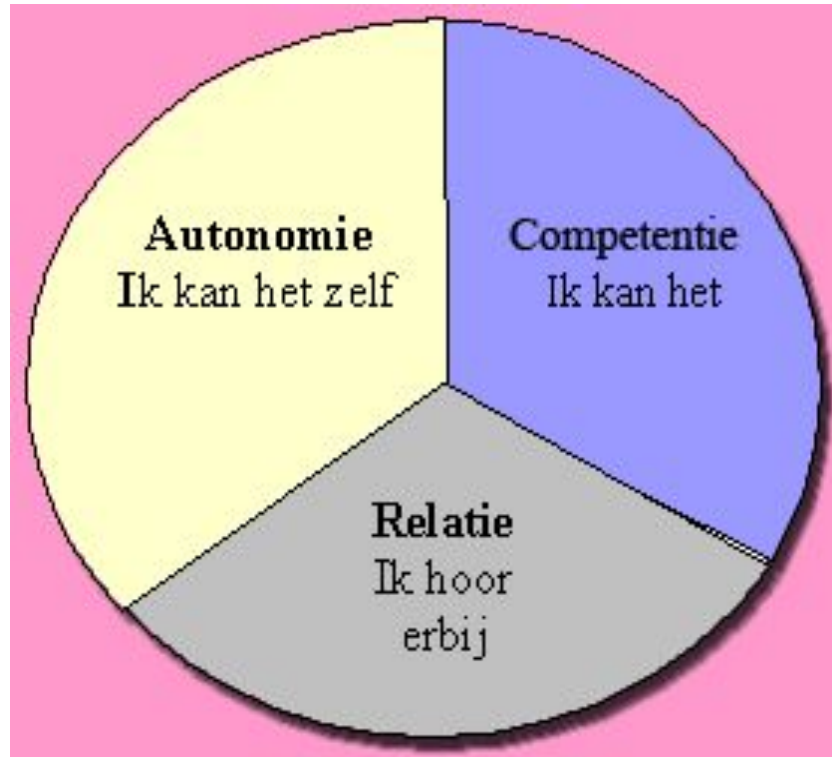
goodness
of
fit

Stem je juist af op wat de lln nodig heeft?

Psychologische basisbehoeften

'Basisbehoeften van de leerling'. Stevens, 1997

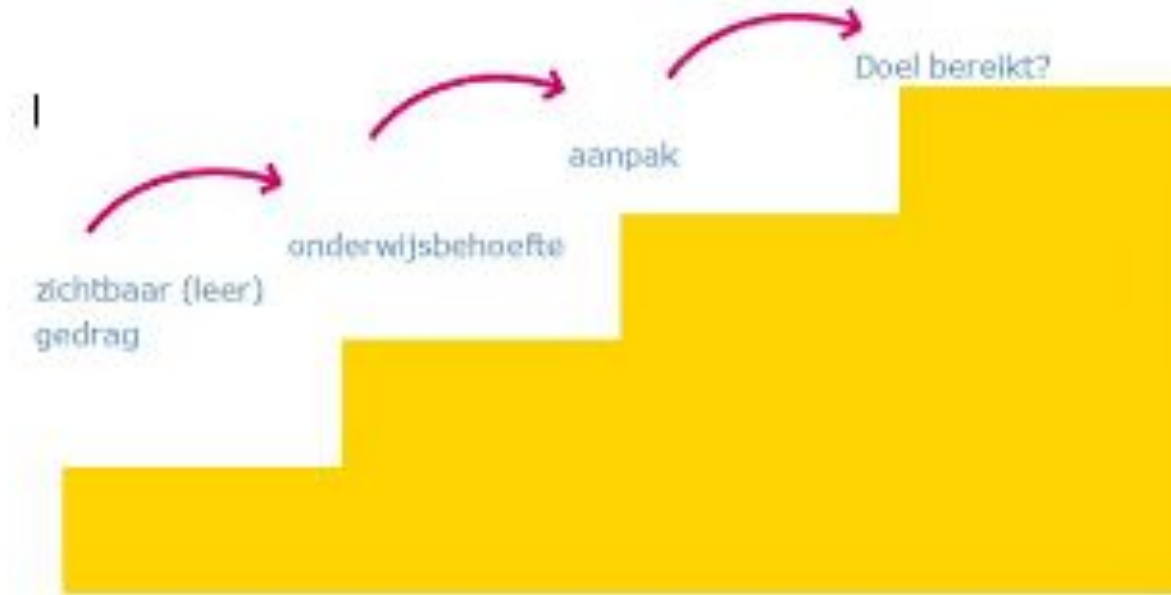
leerlijn gedrag

PO BASISLEERLIJN SOCIAAL GEDRAG

Leerlijnen	Kerndoelen SO
Zelfbeeld 2.1. Jezelf presenteren 2.2. Een keuze maken 2.3. Opkomen voor jezelf	2. De leerlingen leren met gevoel voor zelfvertrouwen en zelfwaardering omgaan met de eigen mogelijkheden en grenzen en leren uiting geven aan eigen wensen, gevoelens en opvattingen
Sociaal gedrag 3.1. Ervaringen delen 3.2. Aardig doen 3.3. Omgaan met ruzie	3. De leerlingen leren naar algemeen geaccepteerde normen en waarden omgaan met anderen en leren samenwerken aan een gezamenlijke taak of gezamenlijk spel en leren omgaan met conflictsituaties

Gedrag zien als signaal

Uit: 'Gedrag is een signaal, een passende aanpak voor opvallend gedrag' (Hanni Bijl-van Gelder en Esther van Eifferen- Wiersma, 2016 CED groep, Rotterdam)

Invulwijzer Ondersteuningsbehoeften

Intensiteit van ondersteuning	Zeer intensief	Intensief	Voortdurend	Regelmatig	Incidenteel	Op afroep	Leeftijdsadequaat
Ondersteuning t.a.v. leren en ontwikkelen							
	<p>De leerling heeft de hele dag nodig:</p> <ul style="list-style-type: none"> -eigen ruimte met een individueel onderwijsaanbod binnen de groep -een ruimte die prikkelarm en rustig is -een voorspelbare leeromgeving -visuele ondersteuning d.m.v. verwijzers -aanleren en gebruiken van gebaren -het onderwijsaanbod gebeurt d.m.v. ontdekkend leren, -primaire begeleiding bij de zelfredzaamheid -veelvuldige herhaling (inslijpen) 	<p>De leerling heeft de hele dag nodig:</p> <ul style="list-style-type: none"> -een concreet en themagericht onderwijsaanbod in zeer kleine groepen -onderwijsaanbod is voorspelbaar d.m.v. een vaststaande dagstructuur -een begeleider die de leerling tot leren stimuleert -na een korte tijd van inspanning ontspanning (taakspanne 5-10 min) 	<p>De leerling heeft nodig:</p> <ul style="list-style-type: none"> -een voorspelbaar onderwijsaanbod in eigen groep -het onderwijsaanbod dat aansluit bij de belevingswereld en dagelijkse praktijk -een begeleider die het initiatief van de leerling stimuleert -alle begeleiders hanteren regels en afspraken duidelijk en consequent -een begeleider die de leerling begeleidt in (les)overgangen -balans tussen in- en ontspanningsmomenten (taakspanne 10-20 min) -een begeleider die de leerling de 	<p>De leerling heeft nodig:</p> <ul style="list-style-type: none"> -een onderwijsaanbod die verder weg staat van de directe, concrete belevingswereld -een begeleider die initiatief uitlokt bij de leerling -verhouding in- en ontspanningsmomenten (taakspanne 20-30 min). -een begeleider die de taakwerkhouding bevordert 	<p>De leerling heeft nodig:</p> <ul style="list-style-type: none"> -individuele instructie -een begeleider die verantwoordelijkheid voor eigen leerproces stimuleert -een begeleider die het initiatief bevordert -enkele korte ontspanningsmomenten (taakspanne (30-90 min) 	<p>De leerling heeft nodig:</p> <ul style="list-style-type: none"> -een dag- of weektaak -een begeleider die de leerling coacht op het dragen van eigen verantwoordelijkheid 	<p>De leerling heeft nodig:</p> <ul style="list-style-type: none"> -een begeleider nodig die de leerling coacht op het zo autonoom mogelijk participeren in de maatschappij

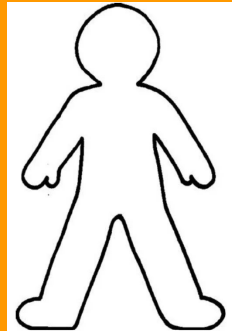

Welke specifieke onderwijsbehoeften heeft 'die ene' leerling ?

Hoe stem je daar op af?

Wat heb jij daarvoor nodig?

Factoren die van positieve invloed zijn.. (evidence based!)

4 strategieën (evidence based!) met positieve invloed op gedrag

- Mentale instelling van de leerkracht
- Relatie leerkracht-leerling
- Omgaan met ordeverstorend gedrag
- Regels en routines

Praktijkvoorbeelden per gebied

Mentale instelling van de leerkracht	Alert zijn in de groep, weten wat er speelt, bewust zijn van eigen gedachten/gevoelens bij het reageren op storend gedrag. GOOD PRACTICES GERHARD
Omgaan met ordeverstoring gedrag	Effectief gebruik van positief reageren, belonen en consequenties, preventieve maatregelen, aansluiten bij onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen. GOOD PRACTISE GERHARD
Relatie leerkracht-leerling	Stimuleren van contact en wederzijds respect. Een zekere mate van dominantie met een coöperatieve instelling. (leidend én helpend) GOOD PRACTISE GERHARD
Regels en routines	Duidelijk communiceren regels en verwachtingen van leerlingen. Hoogste effect treedt op bij regels die in overleg zijn opgesteld. GOOD PRACTISE GERHARD

(Marzano, 'Wat werkt: Pedagogisch handelen en klassenmanagement', 2011)

Met welke strategie ga jij na vandaag als eerste aan de slag? Wat betekent dit concreet?

Mentale instelling van de leerkracht		
Omgaan met ordeverstoring gedrag		
Relatie leerkracht-leerling		
Regels en routines		

(Marzano, 'Wat werkt: Pedagogisch handelen en klassenmanagement', 2011)

Regels en routines

Pauze groep C/D

Eerste pauze:
Groep C grote veld.
Groep D skelters, pannaveld.

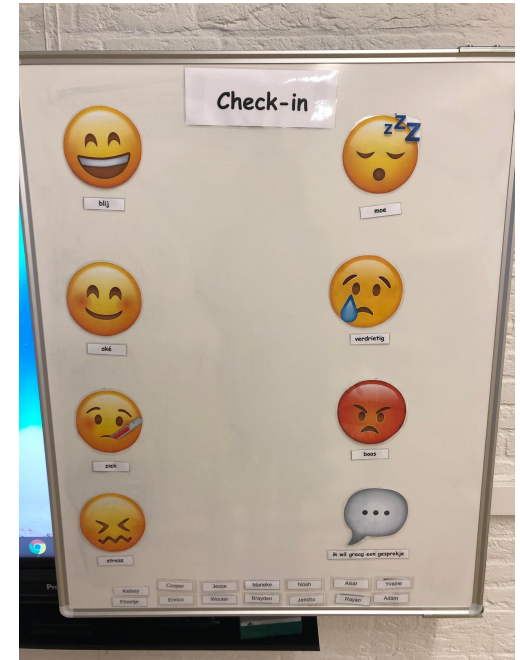
Tweede pauze:
Groep C skelters, pannaveld.
Groep D grote veld.

GROEP C

1. Jazzlyn
2. Tsering
3. Bekir
4. Jairo
5. Daniel
6. Jervinnio
7. Yahmero
8. Amine
9. Sifdin
10. Nadiegendro
11. Yasin

Relatie leerkracht leerling

Omgaan met orde storend verdrag

Reactie-procedure_PBS

- 1 vraag leerling naar afspraak,
- 2 vertel de afspraak / gewenst gedrag, loop weg, wacht 10 sec.....,

- 3 benoem ongewenst gedrag, benoem afspraak en geef keuze,

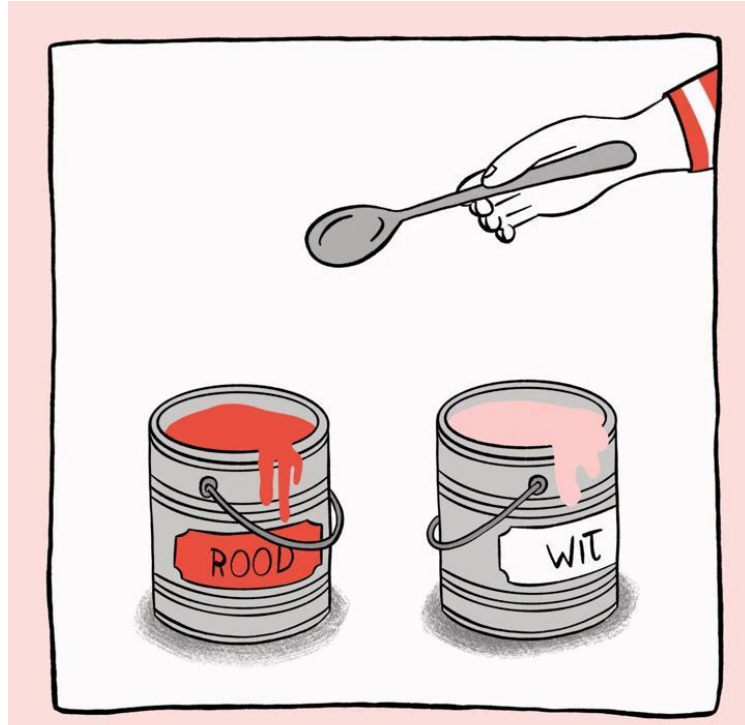
- 4 benoem consequentie, okee, dus..... en loop weg.

Wees duidelijk, spreek verwachtingen uit.

Mentale instelling van de leerkracht

---

in negen maanden

Afsluiting

Wat is je het meest bijgebleven ?

Wat neem je mee?

Hebben jullie *alsjeblieft* nog 2 minuten over voor feedback?

EXPERTISECENTRUM

ORION

SAMEN PASSEND

EXPERTISECENTRUM
ORION
SAMEN PASSEND